

RITURI ȘI INSIGNII SACRE ÎN TEOLOGIA HOMERICĂ ABANDONATE ȘI REACTUALIZATE

TRAIAN MIHAILOVICI

Teologia Homerică – o fascinantă disciplină etno-istorică de studiu, conținând multiple valori Proto-Filozofica, se înscrie din punct de vedere științific în perioada civilizată a Eladei antice reflectând relațiile socio-spirituale aparținând marilor centre de cultură Homerică din Grecia Peninsulară (Micene, Lacedemon, Pylos) sau din Asia Mică de vest, cu cetăți incluse în regiunile orientale ale Asiei Mici: Frigia, Cilicia, Caria, Licia, regiuni iluminate de razele vastului zeu solar Helios, de seninătatea safirică a cupolei tatălui Uranos, de talazurile înspumate ale strămoșului Okeanos, de o natură în plină efervescență în care corurile și alaiurile muzelor, naiadelor sau driadelor.

Își etalau prezența preamărind prin imnuri fascinante frumusețile firii pământene născute din bătrâna mamă Gheea. Acest minunat cadru etno-geografic a inspirat nu numai mitologia Greacă dar și o artă reprezentată în formele estetice cu ordinea și măsura simetriei, o artă care cuprindea și anumite valori ale spiritului evidențiate mai ales în praxa de cult sau de ritologie; obiecte și insignii sacre cu simbolisme bine cugetate care își mențin eficacitatea axiologică, valorică și în actualitate împodobind fastuos riturile religioase, legând societatea umană de Principiul existențial unic, acel ON-TO-ON, introdus în templul Reginei științelor (filosofia) de marele Platon. Cuvântul, RIT, derivat filologic din vechea rădăcină lingvistică indo-iafetică, RITA, înseamnă, ordine și armonie cosmică preluată de

cei vechi ca model de desfășurare ordonată după criterii și canoane prestabilite în manifestările exterioare și mai ales exteriorizate prin rituri ale RELIGIEI.

Fiecare obiect al Ritului acumulează în sine manifestându-și în afară foarte multe semnificații spiritual-simbolice. Fiecare obiect aparținător Ritului este marcat de valori simbolice plurivalente prin care omul acceptă OBIECTUL RITULUI ca având și alte calități intelectual-spirituale decât cele văzute ca materie. Riturile par să aibă o stabilitate riguroasă dar fără o structură Rigidă, structurile identice devenind schimbătoare de-a lungul timpurilor sub influența diferitelor ideologii socio-politice și socio-religioase, obiectele rituale fiind de multe ori abandonate, ca după un timp să fie reasezate în circuitul RITULUI.

Recâștigându-și valabilitatea socio-liturgică, Iliada – prima operă a marelui poet Homer, în primul său capitol introductiv ne pune în posibilitatea de a cunoaște unele obiecte și insignii rituale care deși o vreme au fost excluse din cultul religios și-au redobândit eficacitatea și valoarea simbolică în religia noastră creștină, nuanțând aceleași semnificații simbolice pe care le-au avut și în arealul Teologiei Homerice. Cântul I din Iliada prin arta poetică inspirată de muza Kalliopae, protectoarea creațiilor epice, ne relatează cearta iscată între conducătorul coaliției Danailor, vestitul basileu (arogant) nesățios după câștiguri AGAMEMNON-ATRIDES basileu în cetatea Micene și viteazul neînvins AHILE PELEIANUL după mitologia fiul oceanidei THETIS fiica zeului oceanic NEREUS. Motivul acestei neînțelegeri care era să se transforme într-o altercație violentă, deoarece ambii basilei erau cruzi, aroganți și încrezuți, a fost împărțirea captivelor înrobise: frumoasa BRISEIS originară din cetatea Lyrnessos apropiată de Ilyon (Troia) și tot așa de frumoasa Hriseis luată captivă după ce Danaii-aheii au cucerit și au devastat Theba frigiană, condusă de regele VULTUR „Etionos”, tatăl nefericitei prințese Andromacha, soția eroului troian Hector. Tatăl copilei Hriseis era preotul „IEREUS” HRISES deservent vestit al zeului luminii APOLLO, oficiind în sfânta cetate THEBA unde după ritul tradițional, îi sacrifică zeului luminii, pe altar, tauri,

capre și berbeci, într-un număr impresionant de HECATOMBE („ekkatombos”) (100 de animale).

Acest preot a venit în tabăra Aheilor, postată în fața cetății Troia (Ilyon) să obțină de la căpeteniile (Agamemnon și Menelaos) copila. Preotul Hrises a adus ca preț al eliberării „mare mulțime de daruri” având în costumația sa sacerdotală pe lângă Hitonul (cămașa) alb de in, obligatoriu în ritul grec, și două insignii sacre: Coroana = (stema) și Sceptrul de aur „Skiptron; ambele consacrate ca insignii ale zeului Apollo. Evaluarea acestor două insignii rituale îl va face studiul nostru. După textul Iliadei și după tradiție ambele obiecte erau prelucrate în aur, semnificând rangul sacerdotal al preotului Hrises.¹ Să trecem la cercetarea simbolică a acestor insignii de cult.

Cârja de aur sau Sceptrul de aur „Skintron” își aveau originea preistorică în Toiagul Magic existent în perioada paleoliticului mijlociu MAGDALENIANA (15000-10000 a. Hr.) și folosit de magicieni până la finele preistoriei. Toiagul Magic era obiectul sacralizat nedespărțit de „unicul intelectual” al tribului sau clanului primitiv. Așa după cum arată sociologul francez Lucien Levy Bruhl, magicianul când opera asupra naturii, avea credința că prin rituri executa o operație reală asupra unor obiecte reale dar cu încărcătură simbolică. În tehnica magică simbolul era luat drept realitate². Desigur, în aceste aplicații rituale magicianul opera, nedespărțit de acest Toiag – SCEPTRUL Magic, încărcat cu energii simbolice, supranaturale, misterioase. Perioada Homerică civilizată a făcut ca din acest toiag cioplit în lemn tare de corn, cedru sau abanos să apară în artă și tehnica de cult, cârja preotului, prelucrată din metalul cel mai prețios, aurul, care după concepția simbolică semnifica, culoarea luminii razelor solare emanate de zeul solar Helios, dar și de zeul luminos APOLLON, fiul olimpienului Zeus și al zeiței LATONA „cea îmbrăcată în valuri albastrii” cum o numește poetul Hesiod în Theogonia sa și care apare în ordinea cosmică a zilei pe cer înaintea zeiței EOS „cea cu degete trandafirii” „Rododactilos”.

În concepția liturgico-simbolică a preotului homeric Hrises zeul Apollo FEBOS era spiritul energetic care fructifica pomii și câmpiile, omorând cu săgețile sale șoarecii și dăunătorii recoltelor „smintos”, săgeți razante plecate din curbura arcului de argint al discului solar. În această ipostază teologică și teofizică, marele FOEBOS-APOLLON ocrotea cetățile „paleis” TENEDOS și cetatea KILLA (preasfântă) dar mai ales orașul de aur HRISA. Semnificația simbolistică a Cârjei de aur era aceea a conducerii, a îndrumării sufletelor omenești. Toiagul sau Cârja era un insigniu care îl legitima pe preot într-o funcție de REGE SPIRITUAL, REGE al sufletelor și pentru aceasta alungarea preotului sau desconsiderarea lui (așa cum a procedat Agamemnon față de Hrises) era socotită o crimă, o profanare a demnității unui personaj socotit prin harismă și prin lucrare o persoană sacră, de unde s-a tras și molima pornită de Apollon asupra armiei danailor-ahei³ molima descoperită tot pe cale magică, profetică de „vestitul între preoții” homerici, KALCHAS fiul lui testor care numai cu darul sacru al inspirației profetice, a condus corăbiile ahee-danaice la cetatea Troia⁴.

Datorită revelației sale a fost eliberată din captivitate tânăra fiică Hriseis⁵ și redată tatălui său preotul Hrises. Sceprul sacru a preotului Hrises avea în partea superioară, după traducerea românească a lui G. Murnu, și COARDELELE SACRE ceea ce ne face să înțelegem că podoaba coardelor era reprezentată plastic de o liră cu cele șapte coarde muzicale care prin sunetele lor amintea de muzicalitatea sferelor cosmice pe care doar urechile inițiaților în teologia marelui poet ORFEU mai târziu și în filozofia Pitagoreică, le auzeu sunetul. Să nu uităm faptul că toți marii poeți ai antichității, adevărații deschizători de drumuri în arta muzelor între care sunt amintiți: ORFEUS, fiul regelui Traco-Get Eagros, apoi, THAMIRIS, LINOS, MUSAEUS, OLEANOS au fost considerați de preotul strămoș PUBLIUS VERGILIS MARO și prezentați în opera Eneida⁶ drept „preoți îmbrăcați în haine lungi” (cum longa vestis sacerdos) deservenți ai muselor născute

prin Zeus din zeița Memoriei MNEMOSINE. Însuși zeul APOLLON era un exponent teo-simbolic al luminii, frumuseții și simetriei cosmice.

Un alt insigniu care apare în opera Homerică a Iliadei este COROANA, STEMA un ornat sacru prelucrat în aur asociat de multe ori și cu pietre prețioase în mai multe culori. Cea mai obișnuită formă a acestui obiect antic era, banda circulară mai proeminentă în dreptul frunții unde se incrusta o piatră prețioasă mai mare, având tot o culoare cu un caracter simbolic, albastră, violetă sau roșie, conform cu simbolul pe care îl reprezenta. De multe ori din cercul acestei coroane plecau triunghiuri cu vârfuri ascuțite, în afară, care semnificau razele soarelui, așa cum era coroana regelui strămoș LATINUS de care amintește poetul latin VERGILIUS în Eneida⁷ ca insigniu ce simbolizează puterea regală, dată regelui de către strămoșul SOL-SOARE. Este interesant să arătăm că această stemă (circum aurati bis sex) cu două sau șase triunghiuri razante, a dăinuit în cultul antic până târziu. Pe timpul expedițiilor lui Alexandru cel Mare această coroană rituală era purtată de către marele magician Aristandros cel mai iscusit inițiat în arta magică a acelor timpuri.⁸ Ca și sacerdoții antichității Homerice Aristandru, bărbat nobil, purta hitonul, haina albă lungă până la glezne. Basileii purtau peste hiton și mantia purpurie mare și lungă, țesută în dublu⁹ numită CHLAINA existentă până astăzi în ritul arhieresc creștin. În simbolistica ritului sacerdotal și acest insigniu (circum aurati) simboliza ideea demnității regale la preoții și sacerdoții unei demnități spirituale, preoții fiind considerați căpetenii ai sufletelor credincioșilor. Aici trebuie să arătăm că în lumea greacă antică în special în timpul lui Homer, nu exista instituția Marelui Preot, Arhiereului. Numele adjectival „mare” aristos nu delimita o funcție administrativă.

În cultele obișnuite, amintite în Iliada și în Odiseea, Sacerdotul era împărțit în diferite grupuri cu caracter de CLANURI.

PREOȚII – ieneus, MAGII – mantis, PROFETII (prezicătorii) – oniropolis și TÂLCUITORII de visuri – ionopolis. Toți membrii acestor grupuri dețineau

știința magiei cu toate practicile și misterele ei impresionabile. Cei care dețineau, în cel mai înalt grad prestanța și eficiența activității magice realizate în plenul maselor, , acela primea apelativul de *aristos* care înseamnă cel mai nobil, cel dintâi, cel mai iscusit. Așa fiul lui TESTOR a fost numit de Homer *aristos* adică nobil fruntaș între profeți, care numai cu darul profetic a condus corăbiile cu armile danae pe mare la Troia (Ilyon) și care știa câte au fost mai de mult, câte sunt, câte fiivor¹⁰. Tot așa, în opera dramaturgului Sofocle OEDIP REGE profetul magician TIRESIAS era aplatizat de Oedip regele Tebei „Tu, cel ce toate le vezi, știutele și neștiutele...și tainele pământului și pe ale cerului”¹¹. Aceste personalități puteau cu adevărat să se numească Mari Profeți sau Mari Magicieni, știința acordându-le aceste titluri onorifice, încât purtând insigniile sacre caracteristice epocii sociale erau echivalenții regilor spirituali... Dar iată că dialectica curgerii și transformărilor de tip și de concepții socio-culturale este ireversibilă. PANTA REI = totul curge, cum zice marele Heraclit (cca 544/483a. Hr.). la orizontul lumii apare noua religie creștină. Decretele imperialilor bizantini, mai ales Teodosie cel Mare (347-395 d. Hr.) și Justinian (482-565) au calificat Religiile Antice din Imperiul Greco-Roman cu un cuvânt peiorativ ca fiind „PĂGÂNE” iar decretele imperiale fără prea multă ostentație și o eficiență analiză au interzis ori și ce obiect și ori și ce manifestare rituală a vechilor culte antice. Au fost astfel înlăturate și cârjele sacerdotale din aur cu lira în vârf, care simboliza ordinea exprimată prin tonificarea mișcărilor sferice și odată cu acest schiptron a fost eliminată din rit și coroana *stema* cu razele triumfiulare. Dar apariția creștinismului nu s-a realizat epocile primitive.

Intelectul uman sesiza de mult Simetria, Estetica, Frumosul în arte. Deși la început creștinismul s-a manifestat ca o religie simplă, săracă în manifestări de rit sau de cult. Între cei dintâi creștini au fost și oameni cu un intelect pătruns atât de lumina Frumosului cât și de Adevărul Binelui. Oamenii ce trăiau într-un ev civilizat a unei lumi în plină ascensiune a spiritului, mai ales că ia ajutat cu timpul și Spiritul Renascentist, au îmbrăcat ritul divin în haină împodobită care preconiza

noi simboluri, dar rațional vorbind oamenii secolelor IV-IX d. Hr. au pus sub legea nescrisă a REABILITĂRIILOR RITUALICE multe din obiectele și podoabele vechi ale tezaurului ritual, păstrându-și vechile simboluri din perioadele antichității.

Așa au fost reintegrate în cult și în rit Obiectele Perioadei Homerice, o perioadă de aur care delimita copilăria și tinerețea omenirii de MATURITATEA civilizației umane. În cultul creștin a apărut o mai minuțioasă ierarhizare după modelul ebraico-mozaic. În fruntea clanului sacerdotal apare acum Arhiereul echivalent cu Arhiereul Testamentului Vechi numit în limba ebraică CHA-KOHEN, CHA-GADOL iar în creștinism echivalent cu episcopatul. În această situație preotul – prezbiter iereus devine noul conducător cu drepturi depline, ci, un conducător al unei comunități religioase „mandatat” de către Episcopul Arhiereu. Având deci conștiința superiorității dar și a răspunderii potrivit demnității sale, insigniile care simbolizează Conducerea Efectivă, pateriza în ritul creștin și Mitra, au trecut în patrimoniul sacru al Arhiereilor (Episcop, Mitropoliți sau Patriarhi). Dar aceste două insignii au înțeles de natura artistică-simbolică Cârja Arhierească în ritul și-n liturgica creștină nu mai are în vârf Lira cu corzile (cordelele) așa cum am arătat simbolizau simfonia sonoră a mișcării sferelor cosmice, ci are un bulb sferic în care este înfiptă o cruce iar din dedesubtul bulbului ies doi șerpi așezați heraldic care se privesc unul pe celălalt. Simbolismul Cârjei Patriarhale „pateriza” la catolici Baculus Pontificale sau Baculus Pastorale, semnifică faptul că rotocolul, globul pământesc a fost pus sub ocrotirea crucii iar arhiereul Creștin trebuie să conducă omenirea cu spiritul înțelepciunii pe care-l posedau șerpii. Observăm că între simfonie și înțelepciune nu este o prea mare diferență. În reprezentările mitologice eline și zeița ATHENA-AHANA (cea strălucită) avea atașat în arta plastică șarpele ca simbol al înțelepciunii. Tot așa STEMA echivalentă cu Mitra Arhierească, ebraica MITNEFET are partea inferioară, care acoperă părțile parietale ale capului, lucrate în fir auriu, argintiu sau

roșu tot în chipul unei coroane cu raze triunghiulare preluate de RITUALISTICA CREȘTINĂ din mai vechea teologisire elado-homerică sau latină-preromană ca în cazul coroanei „CIRCUM AURATI” împodobită cu raze triunghiulare în număr de dublura lui șase (bis sex-simbolul celor 12 luni ale anului) purtată de REX Latinus. Corpul superior al coroanei Arhierești are o formă bombată preluată din Coroana Egipteană a cărei calotă bombată în partea superioară semnifica Cerul-în mitologia Egiptului, personificat în zeița NUT (Mehet Urt) iluminat și purificat de marele principiu al SOARELUI-AMON-CHEPRA-RE.

Din cele relatate în această lucrare de neprețioasă exegeză a unor străvechi insignii și obiecte de rit, tragem învățătura temeluită pe realități de netăgăduit unic și unanim valabile că tot ceea ce este bun și folositor omului ca spirit sau ca materie se pot transforma ideologic dar nu vor pierii din circuitul axiologic niciodată. Ele rămân permanent și etern folositoare ca valori ale spiritului dar și ca elemente de artă, ca valori ale Frumosului care fascinează spiritul integrându-l în aria filosofică a marelui și eternului „ON-TO-ON”.

NOTE:

¹Homer, *Iliada*, c1 vs 14.

²L. Levy Bruhl, *L'expérience mystique et les symboles chez les Primitifs*, Paris 1938, p. 226

³Homer, *Iliada* 1, vs. 9-15.

⁴*Ibidem*, c1, vs. 49-55.

⁵*Ibidem*, c1, vs. 69-71.

⁶*Ibidem*, c1, vs. 67-99.

⁷Eneida, c.7, vs. 644-646.

⁸*Ibidem*, c. 12, vs. 164)

⁹Flavius Arriamus, *Expedițiile lui Alexandru cel Mare în Asia*, 1,112, 1,258, 2,18,13, 2, 24, 4,3,9.

¹⁰Homer, *Iliada*, c.2, vs. 42 și c. 10, vs. 125-127.

¹¹*Ibidem*, c. 1, vs.71.

¹²Sofocle, *Oedip Rege*, p. 300-3004.

Des rites et des symboles sacres dans la théologie homérique abandonnées et réactualisées

Résumé

Notre travail, de précieuse exégèse des antiques symboles et objets de rite, nous enseigne que les choses de certaine valeur se transforment idéologiquement et sont réintégrés dans le cercle axiologique. Ce sont des valeurs de l'esprit et aussi des éléments artistiques, qui nous fascinent, en intégrant notre âme dans l'aire philosophique du grand et éternel ON-TON